

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**

Марченко Аліна Анатоліївна

УДК [378:37.011.3-51:741]:004

**ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ
КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.09 – теорія навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Криворізькому педагогічному інституті Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Савченко Лариса Олексіївна,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»,
завідувач кафедри педагогіки та методики
технологічної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Васьківська Галина Олексіївна,
Інститут педагогіки НАПН України,
завідувач відділу дидактики;

кандидат педагогічних наук, доцент
Олійник Юрій Іванович,
Херсонський державний університет,
доцент кафедри образотворчого мистецтва і дизайну.

Захист дисертації відбудеться «30» червня 2015 р. о 13³⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.053.01 у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка (зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розісланий «29» травня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. І. Янкович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стрімкість соціальних і науково-технічних змін, виклики ринкових перетворень, процеси глобалізації, євроінтеграції, інформатизації й технологізації, глибоке проникнення комп'ютерних технологій в усі сфери життя сучасного суспільства неминуче позначилися на рівні державних вимог до педагога. Як результат, у сфері професійних інтересів учителя образотворчого мистецтва з'являються нові для художньої культури об'єкти, поняття, засоби навчання та викладання. Учитель естетичного циклу як єдина ланка між освітньою галуззю і професійним мистецтвом повинен володіти відповідним рівнем готовності й здатності реалізувати свою місію навчити учнів творити красу, застосовуючи найсучасніші засоби й педагогічні технології. Отже, виняткового значення набуває формування професійних умінь учителя образотворчого мистецтва, у зв'язку з чим шляхи і засоби цього процесу потребують спеціального дослідження.

Проблема формування в тих, хто навчається, різновидів умінь, висвітлена в працях багатьох провідних учених, зокрема В. Андрєєва, Ю. Бабанського, В. Бондаря, В. Буряка, П. Гальперіна, Л. Ітельсона, Є. Кабанової-Меллер, І. Малафіїка, Є. Мілеряна, П. Підкасистого, К. Платонова, О. Савченко, Н. Тализіної, Г. Терещука, В. Ягупова та інших. Науковцями обґрунтовано сутність і зміст умінь, розроблено їх класифікацію, генезу й чинники формування; наголошено на тому, що цей процес перебуває у прямій залежності від ступеня усвідомленості й ґрунтовності засвоєних суб'єктом знань, розвиненості його природних задатків і здібностей, міри готовності та включеності в спеціально сконструйовану діяльність. Сучасний стан дослідженості проблеми набуття професійних умінь майбутнього вчителя образотворчого мистецтва представлено у роботах: із сутності й змісту його графічних і зображальних умінь (Г. Беда, І. Грабар, В. Кузін, Б. Неменський, В. Орлов, М. Ростовцев, О. Рудницька, Н. Сакуліна), художніх, проектних, дизайнерських умінь (І. Абоїмова, Ю. Артемьєва, І. Борщ, А. Васильєва, І. Винокур, А. Гавриленко, В. Давидкіна, Н. Калина), професійних умінь і компетентностей (В. Банніков, Г. Васьківська, М. Дьяченко, Л. Кандилович, С. Коновець, М. Пічкур, В. Ружицький, Ж. Сироткіна), педагогічних умінь (В. Загвязинський, Т. Ілліна, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, О. Малихін, В. Сластьонін, Г. Сухобська). Науковці вказують на необхідність запровадження сучасних художньо-естетичних та інформаційно-технічних засобів і комп'ютерних технологій, які здатні надати процесу формування цілісності, комплексності й оптимальності, а також наблизити його до реальних потреб учителя образотворчого мистецтва. Дослідники підтримують ідею застосування комп'ютерних технологій в художньо-професійній діяльності, але за умови обов'язкового базового художнього професіоналізму та грамотного володіння студентами педагогічними програмними засобами.

Аналіз психолого-педагогічної й методичної літератури виявив аспекти, що мають виняткове

значення для проектування чинників формування художньо-професійних умінь майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій, а саме: концептуальні засади використання комп'ютерів у навчальному процесі (Б. Глинський, А. Єршов, М. Жалдак, А. Кушніренко, М. Моїсєєв, П. Образцов, Ю. Рамський); інтенсифікації, оптимізації та управління за їх допомогою навчальною діяльністю студентів (Д. Голубін, В. Євдокимов, Н. Завієна, Г. Луньова, Л. Макаренко, В. Монахов, В. Рубцов, О. Трофимов, О. Янкович, С. Яцюк, С. Яшанов); реалізації дидактичних функцій комп'ютерів при вивченні курсів з образотворчого мистецтва (О. Глазунова, В. Демідова, О. Каленюк, Ю. Олійник, А. Пеньков, Л. Покровщук, Т. Селіванова, Т. Фурсикова).

Незважаючи на значний науково-практичний доробок, запровадження сучасних комп'ютерних технологій багато в чому стримується недостатньою розробленістю їх дидактичних основ і науково обґрунтованих практичних рекомендацій з їх застосування для оптимізації та інтенсифікації навчального процесу. З іншого боку, у професійній освіті майбутніх учителів образотворчого мистецтва не завжди реалізуються сучасні розвивальні, інтегративні, інтерактивні, креативні види й технології навчання; досить часто недостатні й обмежені матеріальні та інформаційні навчальні ресурси з їх підтримки. Як наслідок, відчутно бракує кваліфікованих учителів образотворчого мистецтва, які б за своїм рівнем підготовки відповідали вимогам стрімкого темпу розвитку новітніх дидактичних технологій, володіли не лише елементарними знаннями комп'ютера, а знаннями в дії, творчими вміннями, що покладаються в основу їх професійної компетентності, охоплюють і одночасно якісно підсилюють та інтенсифікують усі аспекти художньо-професійної діяльності.

Тож дослідження практики формування художньо-професійних знань і умінь майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, застосованих із цією метою засобів і технологій, дало змогу виокремити низку *суперечностей* між:

- значним розвивальним потенціалом системи художньо-педагогічної освіти і її переважно однібічною орієнтацією на компетентність у галузі мистецтва;
- постійним нарощуванням апаратно-програмних засобів для образотворчої діяльності та слабким ступенем запровадження в навчальний процес на художньо-графічних факультетах сучасних комп'ютерних технологій;
- потребами сучасної школи в учителів образотворчого мистецтва, який володіє широким спектром художньо-професійних умінь, та недостатнім рівнем їх сформованості в студентів.

Отже, актуальність дослідження вбачаємо, по-перше, у необхідності обґрунтування сутності й змісту, складу й генези формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва; по-друге, у виявленні особливостей і специфіки художньо-педагогічної діяльності та чинників становлення студентів як її суб'єктів; по-третє, у дослідженні місця та

значення комп'ютерних технологій, які забезпечують оптимізацію навчальної діяльності студентів на засадах сформованих художньо-професійних умінь; по-четверте, у проектуванні дидактичної системи з формування в студентів художньо-графічних факультетів художньо-професійних умінь, що відповідає сучасному баченню організації навчального процесу в педагогічному ВНЗ із застосуванням комп'ютерних технологій.

Актуальність і нерозробленість наукової проблеми, необхідність вирішення виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційної роботи **«Дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» у частині наукової теми «Теорія і практика підготовки майбутніх педагогів до гармонізації інтелектуального та емоційного факторів навчання: дидактична концепція розвивальної функції навчання» (РК 0109U002918). Тема дослідження затверджена вченою радою Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 11 від 23.12.2006 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 22.05.2007 р.).

Об'єкт дослідження – процес формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження – дидактичні умови формування в студентів факультетів мистецтв вищих педагогічних навчальних закладів художньо-професійних умінь засобами комп'ютерних технологій.

Мета дослідження – виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій.

Відповідно до мети були поставлені такі **завдання**:

1. На основі аналізу наукової літератури з'ясувати сутність, зміст, структуру, виявити критерії та показники сформованості художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

2. Визначити дидактичні можливості комп'ютерних технологій у формуванні в майбутніх учителів образотворчого мистецтва художньо-професійних умінь.

3. Виявити й обґрунтувати дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій та відобразити їх у моделі.

4. Експериментально перевірити ефективність дидактичних умов формування художньо-

професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій.

Комплексний підхід до вивчення проблеми зумовив використання загальнонаукових і спеціальних **методів**: *теоретичних*: ретроспективний, порівняльний, системний аналіз, узагальнення, класифікація, екстраполяція теоретичних і дослідних даних, моделювання для визначення сутності ключових понять дослідження, обґрунтування дидактичних умов, проектування моделі формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій; *емпіричних*: включене й систематичне спостереження, самоспостереження, експертне оцінювання, самооцінювання, бесіди, інтерв'ю, тестування та анкетування викладачів та студентів, фіксація, шкалування, ранжування, постановки проблемних питань, діагностичні контрольні роботи, контент-аналіз, педагогічний експеримент для перевірки ефективності розроблених формувальних засобів; *статистичних*: χ^2 -критерій Пірсона, t-критерій Стьюдента з метою перевірки статистичних гіпотез.

Експериментальною базою дослідження було обрано художньо-графічні факультети Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» та Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Різними видами експериментальної роботи було охоплено 374 студенти і 50 викладачів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: *уперше* виявлено та обґрунтовано дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій (засвоєння студентами художньо-графічних еталонів і дидактичних моделей професійної діяльності засобами мультимедіа; інтеграція педагогічного, методичного й художнього аспектів художньо-професійної діяльності при комплексному застосуванні традиційних і інформаційних дидактичних технологій; забезпечення системного ускладнювального характеру навчальної діяльності студентів, діагностики й своєчасної корекції її продуктів на базі програмно-апаратних засобів для образотворчого мистецтва) та відображено їх у структурно-змістовій моделі (схематична й структурована презентація системи роботи, що характеризує сукупність ідей, принципів, підходів, логіку, етапи, процедури, формувальні та критеріально-оцінювальні засоби, ілюструє зв'язки й взаємозалежності між ними); *уточнено* зміст, сутність і структуру (мотиваційний, гностичний, діяльнісний, творчо-рефлексивний компоненти), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-продуктивний) та рівні (високий, достатній, низький, початковий) сформованості художньо-професійних умінь, їх типологію (аналітико-синтетичні, організаційно-управлінські, конструктивно-проектувальні, комунікативно-інформаційні, художньо-естетичні); розкрито поняття «художньо-професійні вміння майбутнього вчителя образотворчого мистецтва» у широкому та вузькому значенні; виявлено місце комп'ютерних технологій у системі

інформаційно-комунікативних і педагогічних технологій, дидактичні можливості й основи для класифікації комп'ютерних технологій як засобів формування художньо-професійних умінь.

Подальшого розвитку набули трактування художніх, методичних, педагогічних і професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва, комп'ютерних засобів і технологій навчання; основи тривимірної класифікації художньо-професійних завдань; форм навчальної роботи, методів і логіки (ціле-мотиваційний, когнітивно-операційний, контрольньо-результативний модулі) формування художньо-професійних умінь студентів; моделей запровадження в навчальний процес комп'ютерних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що *розроблено й упроваджено* авторські спецкурси «Комп'ютерні технології в образотворчому мистецтві», «Мультимедійні технології в образотворчому мистецтві» з пакетом методичних і дидактичних рекомендацій щодо формування досліджуваних умінь; *створено* систему навчальних завдань, ігрових, інтерактивних і контекстних завдань-ситуацій, репродуктивних, алгоритмічних і евристичних стратегій, художньо-професійних проектів щодо засвоєння студентами художньо-професійних умінь засобами комп'ютерних технологій; *розроблено* систему алгоритмічних і евристичних приписів і схем-опор; засоби діагностики компонентів художньо-професійних умінь із використанням комп'ютерних технологій; *створено та апробовано* методичні й дидактичні матеріали, навчально-методичний посібник «Система роботи з формування художньо-творчих умінь майбутніх учителів засобами комп'ютерних технологій» на допомогу студентам і викладачам.

Упровадження результатів дослідження здійснювалося в Кіровоградському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (акт про впровадження № 996 від 17.09.2014); Криворізькому педагогічному інституті ДВНЗ «КНУ» (довідка № 4/1578 від 17.04.2014); Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського (довідка № 1063 від 29.05.2014); Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка (довідка № 1/2420 від 28.05.2014); Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (акт про впровадження № 01-12/1437 від 08.10.2013); Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (довідка № 5/2042 від 26.10.2013).

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні положення дисертації стали предметом доповідей на *всеукраїнських* науково-практичних конференціях: «Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології)» (Кривий Ріг, 2006, 2009), «Шляхи гармонізації знань і якостей особистості в професійній підготовці майбутнього вчителя» (Кривий Ріг, 2009), «Мистецтво в реаліях сучасної освіти» (Полтава, 2010), «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2011), «Наукова дискусія: теорія,

практика, інновації» (Київ, 2013), «Підвищення якості освіти в професійній підготовці майбутніх учителів» (Кривий Ріг, 2014); *міжнародних*: «Сталий розвиток промисловості та суспільства» (Кривий Ріг, 2013, 2014), «Образование через всю жизнь. Непрерывное образование в интересах устойчивого развития» (Санкт-Петербург, 2013), «Modern problems of education and science» (Будапешт, 2014), «Імплементція сучасних технологій навчання у навчальний процес» (Київ, 2015).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 21 одноосібній науковій та науково-методичній праці, з них: 5 статей у провідних наукових фахових виданнях України, 2 – у міжнародних виданнях; 9 публікацій у збірниках матеріалів і тез конференцій, 5 робіт навчально-методичного характеру.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел на 27 сторінках (268 найменувань, з них 14 – іноземними мовами) та 11 додатків на 53 сторінках. Загальний обсяг дисертації – 266 сторінок, основний текст викладено на 186 сторінках. Робота містить 16 рисунків, 35 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено його об'єкт, предмет, мету, завдання, схарактеризовано методи, розкрито наукову новизну, практичну значущість одержаних результатів, представлено дані про апробацію, впровадження та публікацію матеріалів, структуру дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи художньо-професійних умінь учителя образотворчого мистецтва»** подані й проаналізовані трактування, сутність, зміст, критерії та показники сформованості досліджуваних умінь.

На підґрунті діяльнісного підходу, зважаючи на численні трактування категорії «вміння», було з'ясовано, що художньо-професійні вміння є окремим феноменом, особистісним новоутворенням і підструктурою художньо-педагогічної діяльності й компетентності суб'єкта. Вони є творчими вміннями другого рівня, які формуються на базі знань і простих умінь, не зводяться до здібностей, знань і навичок учителя образотворчого мистецтва. У структурі особистості такі вміння є підвидом професійно-педагогічних умінь, належать до групи спеціально-професійних умінь, виходять із природи викладання образотворчого мистецтва та необхідні для повноцінного здійснення всебічного навчання і виховання учнів його засобами.

У широкому значенні художньо-професійні вміння є такими інтелектуально-діяльнісними новоутвореннями, у яких відображається сформована здатність до передачі досвіду художнього бачення підростаючому поколінню конкретними образотворчими техніками з високою якістю, зі знанням справи, компетентно, безпомилково й ефективно. У вузькому значенні це складна система розумових і

практичних дій, необхідних учителеві образотворчого мистецтва для цілеспрямованої регуляції художньо-професійної діяльності за допомогою наявних у нього знань та навичок.

Підтверджено інтегративний характер художньо-професійної діяльності вчителя образотворчого мистецтва. У ній виокремлено художню, педагогічну, методичну й творчу діяльності. Названі компоненти як складні діяльності включають в себе конструктивну, комунікативну, гностичну, пізнавальну, перетворювальну, виховну, оцінну, ігрову, естетичну тощо її різновиди, що проявляються як у сфері художньо-педагогічної практики, так і у сфері наукової теорії та художньо-естетичної культури (О. Альохін, С. Коновець, О. Новиков, В. Орлов, О. Рудницька). Дослідження взаємозв'язків і взаємовідносин між цими компонентами вможливило визначення сутності досліджуваних умінь учителя образотворчого мистецтва як засвоєного досвіду творчого здійснення художньо-професійної діяльності на основі знань змісту її педагогічного, художнього й методичного аспектів. Актуальний базовий склад художньо-професійних умінь складають ті, що реалізують провідні функції художньо-професійної діяльності – організаційну, інформаційну, розвивальну, комунікативну й дослідницьку. Це такі вміння, як-от: педагогічні (аналітичні, прогностичні, проєктивні, рефлексивні, організаторські, комунікативні); художні (художньо-естетичні, проєктивні, графічні, образотворчі) й методичні (змістовно-інформаційні, організаційно-діяльнісні, операційно-коригувальні).

Змістом художньо-професійних умінь є інтегрована єдність педагогічних, художніх і методичних знань, навичок і вмінь, що використовується вчителем комплексно для вирішення певних педагогічних проблем засобами образотворчого мистецтва. Система таких умінь містить аналітико-синтетичні, організаційно-управлінські, конструктивно-проектувальні, комунікативно-інформаційні й художньо-естетичні типи художньо-професійних умінь.

Виокремлено компонентний склад художньо-професійних умінь: мотиваційний (установки на професійну й особистісно-ціннісну значущість умінь, що розвиваються від позитивного емоційного ставлення до стійкої потреби в художньо-професійній діяльності); гностичний (актуальний базовий фонд педагогічних, мистецтвознавчих, методичних ідей, теорій, понять, художньо-естетичних, культурологічних суджень); діяльнісний (сукупність способів, практичних дій художньо-професійної діяльності) і творчо-рефлексивний (креативність, рефлексивність і експресивність) компоненти. Відповідними критеріями сформованості художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва визначено мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, рефлексивно-продуктивний, а якісними рівнями – початковий (адаптивний), середній (репродуктивний), достатній (конструктивний) і високий (продуктивний).

У другому розділі «**Дидактичне забезпечення формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва**» проаналізовано можливості комп'ютерних

технологій у формуванні в студентів художньо-професійних умінь, виявлені та обґрунтовані дидактичні умови, спроектовано структурно-змістову модель формування цих умінь у майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Аналіз категорії «технологія» і дотичних до неї понять уможливив трактування комп'ютерної технології навчання як дидактичної системи форм організації навчальних занять, методів і засобів навчання, що виходить із заданих навчальних цілей, базується на фундаменті певного змісту, передбачає використання адекватних способів представлення і засвоєння різних видів науково-професійних знань за умови використання комп'ютерної техніки й комунікаційних технологій у поєднанні з навчально-методичним, нормативно-технічним та організаційно-інструктивним забезпеченням (С. Горобець, С. Яцюк). У дослідженні такі технології розглядаються як сукупність методів, форм і засобів впливу на особистість майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в процесі її професійного розвитку, що передбачають використання адекватних способів представлення і засвоєння різновидів художньо-професійних знань і вмінь за допомогою сучасної комп'ютерної техніки.

Комп'ютерні технології, які забезпечують формування художньо-професійних умінь та їх компонентів у майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, у дослідженні представлені у двох форматах. Перший має на увазі дидактичні технології, побудовані на базі програмно-апаратних засобів і мережевих та віртуальних середовищ для образотворчої діяльності. Такі технології належать до інформаційно-комунікативних, є складовими продуктивних, особистісно-орієнтованих і дослідницько-рефлексивних педагогічних технологій локально-модульного рівня, оскільки забезпечують гнучку індивідуалізацію й диференціацію навчання, використання графічних редакторів і анімаційних програм, вільне проектування і моделювання для вирішення навчальних завдань у сфері мистецтва і художньої педагогіки. У другому форматі такими є мультимедійні технології, що вможливають повноцінне художнє сприйняття, проникнення в природу творчого завдання, експериментування з матеріалом, самостійний пошук зв'язків усередині художньо-педагогічних явищ.

До необхідних дидактичних умов формування художньо-професійних умінь, їх мотиваційно-ціннісного підґрунтя в майбутніх учителів образотворчого мистецтва належить *засвоєння студентами художньо-графічних еталонів і дидактичних моделей професійної діяльності засобами мультимедіа*. Ця умова створює першочергову теоретичну основу майбутньої художньо-професійної діяльності у вигляді фактів, правил, висновків, закономірностей, ідей, теорій, еталонів унаслідок інтеграції кількох модальностей: візуальної, аудіальної й анімаційної – у формі ілюстрацій, логічних зображень і образотворчих аналогій. Провідним дидактичним засобом слугує мультимедійна презентація, на базі якої можуть бути використані такі моделі реалізації комп'ютерних технологій, як-от: мультимедійна лекція, мультимедійне портфоліо, опорний

зоровий конспект, «Віртуальний музей».

Інтеграція педагогічного, методичного й художнього аспектів художньо-професійної діяльності при комплексному застосуванні традиційних і інформаційних дидактичних засобів як важлива дидактична умова виходить із необхідності поетапного й послідовного формування кожної дії, операції й прийому художньо-професійних умінь. Етапи роботи мають передбачати використання студентами, поряд із комп'ютерними засобами, ті, що створені в галузі «традиційної» художньої педагогіки (методи художньої інтеграції, моделювання художньо-творчого процесу, творчих вправ-клаузур, художнього проектування тощо); урахувувати різні стратегії навчання вмінням (репродуктивну, алгоритмічну чи евристичну), залежно від складності завдання і рівня графічної та комп'ютерної підготовки студента.

Забезпечуючи системний ускладнювальний характер навчальної діяльності студентів, діагностику й своєчасну корекцію її продуктів на базі програмно-апаратних засобів для образотворчого мистецтва (ще одна важлива дидактична умова), можна досягти формування як творчо-рефлексивного компонента художньо-професійних умінь, так і системи досліджуваних умінь у її цілісності. Провідною ідеєю такої роботи є поступовий перехід у свідомості студентів від знань-знайомств, знань-репродукцій до знань-умінь і знань-трансформацій (В. Беспалько) шляхом вправляння, тренування, навчального проектування з використанням комп'ютерних технологій. Дидактичною підтримкою в цій роботі є тривимірна система художньо-творчих задач: 1) за характером свого розв'язання: адаптаційно-корекційних, репродуктивних, частково-продуктивних, продуктивних, творчих, дослідницьких, рефлексивних; 2) за змістом: зображальних, декоративних, конструктивних; 3) за сутністю: художніх, педагогічних і методичних. Їх зміст і структура побудовані на наочно-образному принципі (С. Коновець, Л. Рилова, Г. Сотська, М. Чернявська, Б. Юсов), містять логічний, психологічний та спеціально-предметний компоненти, передбачають поетапне опрацювання операційного складу художньо-професійної діяльності із застосуванням комп'ютерних дидактичних технологій.

Створенню в навчальному процесі визначених дидактичних умов сприяє структурно-змістова *модель* – схематична й структурована презентація системи роботи з формування досліджуваного феномена, що характеризує сукупність ідей, принципів, підходів, логіку, етапи, процедури, формувальні та критеріально-оцінювальні засоби, ілюструє зв'язки й взаємозалежності між ними (див. рис. 1).

Спроектowana модель спирається на логіку формування художньо-професійних умінь, що передбачає: ціле-мотиваційний модуль, де закладається орієнтовна основа художньо-професійної діяльності та мотиваційний компонент умінь; когнітивно-операційний, на якому формуються гностичний і діяльнісний компоненти, та контрольний-результативний, що забезпечує контроль і корекцію сформованих умінь, розвиток їх творчо-рефлексивного компонента.

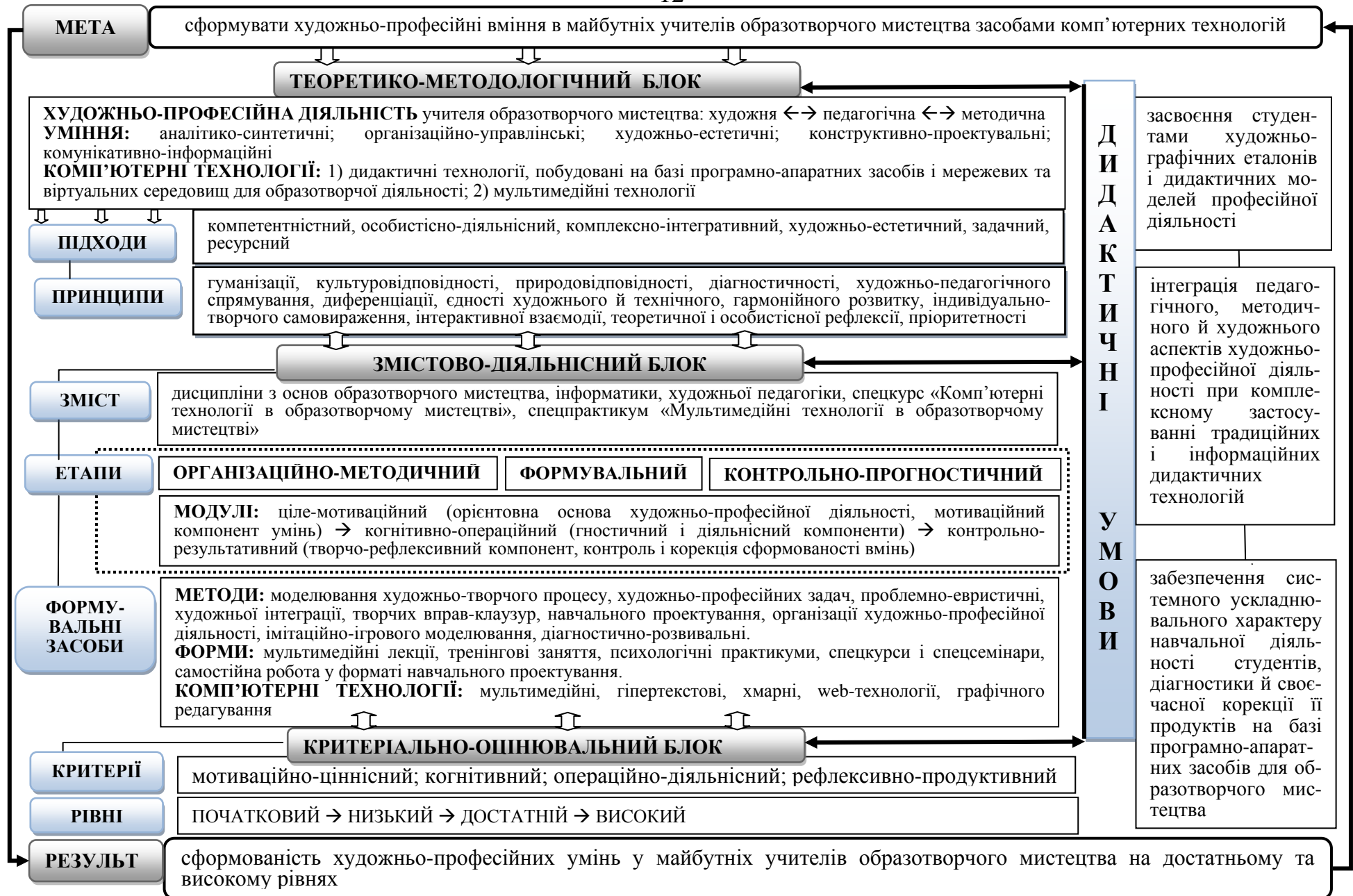

Рис. 1. Структурно-змістова модель формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва

Теоретико-методологічний блок моделі відображає зміст і теоретичне підґрунтя для формування художньо-професійних умінь, їх комплексну структуру, презентує наукові підходи й принципи формування засобами комп'ютерних технологій. *Змістово-діяльнісний блок* відображає змістову основу й логіку формування вмінь, представлену етапами і модулями, та формувальні засоби – комп'ютерні технології, методи й форми організації навчального процесу. *Критеріально-оцінювальний блок* презентує критерії і рівні сформованості досліджуваних умінь.

У третьому розділі **«Організація та методика проведення дослідно-експериментальної роботи»** представлено зміст дослідно-експериментальної перевірки дидактичних умов формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій.

Вивчення та аналіз стану проблеми в практиці педагогічного ВНЗ дало змогу виокремити протиріччя між існуючим потенціалом навчальних дисциплін, створеною на факультетах мистецтв системою роботи і наявним рівнем сформованості досліджуваних умінь у студентів. З'ясована низка труднощів, з-поміж них: перевага репродуктивних методів, традиційних форм і засобів, не виправдано низька творчо-рефлексивна складова в навчальному процесі; перекручена суб'єктна позиція студентів у процесі формування в них художньо-професійної діяльності; акцент на формуванні передусім художніх умінь, недооцінка комп'ютерних засобів у викладанні фахових дисциплін. Як наслідок, несформованість художньо-професійної діяльності в 53 % студентів, її провідних цілей, засобів, способів, художньо-графічних еталонів; неповноцінна розвиненість операційного складу художньо-професійних умінь, недостатній рівень знань стосовно змісту, методів, прийомів і комп'ютерних технологій у здійсненні художньо-професійної діяльності.

Розроблена й апробована програма дослідно-експериментальної роботи ґрунтувалася на поетапній реалізації структурно-змістової моделі відповідно до визначених дидактичних умов. На *організаційно-методичному етапі* на підґрунті компетентнісного, особистісно-діяльнісного, комплексно-інтегративного, художньо-естетичного, задачного й ресурсного підходів, конкретизовано логіку формування художньо-професійних умінь студентів; розроблено програму дослідження, зміст навчальних курсів, спецкурсів і спецпрактикумів, плани-конспекти занять, їх дидактичне й комп'ютерне забезпечення; конкретизовано зміст комп'ютерних технологій (мультимедійних, гіпертекстових, web-технологій, хмарних і технологій графічного редагування) та моделей їх застосування в навчальному процесі; підготовлено алгоритмічні та евристичні приписи («Мистецтвознавчий опис та художньо композиційний аналіз художнього твору», пам'ятки для створення мультимедійної презентації, для роботи з web-квестом, для виконання серії малюнків засобами комп'ютерної графіки, схеми-опори).

На *формувальному етапі* дослідно-експериментальної роботи відбувалася апробація виявлених дидактичних умов. Так, *засвоєння студентами художньо-графічних еталонів і*

дидактичних моделей професійної діяльності відбувалося шляхом залучення майбутніх учителів до сприймання, інтерпретації й проектування мультимедійних продуктів. Як результат, розроблено та апробовано методику підготовки, організації та проведення мультимедійних лекцій, їх тематику, зміст мультимедійного портфоліо відповідно до проблематики дослідження, що включає: файл опису, умовно-графічну й мультимедійну наочність, текстову супровідну інформацію, програмні засоби для перегляду мультимедіа.

Створення такої дидактичної умови, як *інтеграція педагогічного, методичного й художнього аспектів художньо-професійної діяльності при комплексному застосуванні традиційних і інформаційних дидактичних технологій*, потребувало розробки, впровадження й апробації способів опрацювання студентами репродуктивних, алгоритмічних та евристичних стратегій відповідно до логіки поетапного формування художньо-професійних умінь із використанням комп'ютерних технологій, а саме: постановка мети оволодіння вмінням, засвоєння складу вміння, вправління в застосуванні вміння, перенос на інші види художньо-професійної діяльності, включення вміння в систему художньо-професійних умінь. Це зумовило застосування як традиційних для художньо-професійної освіти методів (моделювання художньо-творчого процесу, художньо-професійних задач, проблемно-евристичних (мозковий штурм, аналогія, методи альтернативних і евристичних запитань, евристичного спостереження, метод порівняння, інверсія, метод фактів, конструювання понять, правил, теорій; метод гіпотез, прогнозування тощо), художньої інтеграції (духовно-світоглядної, естетико-мистецтвознавчої, комплексної), творчих вправ-клаузур (вступних, основних, допоміжних, залікових), організації художньо-професійної діяльності (тренінг, конкурс, виставка), діагностично-розвивальних (проективні тести креативності, творчого розвитку, творчого потенціалу, творчих здібностей, педагогічних здібностей)), так і комп'ютерних дидактичних засобів, побудованих на базі графічних редакторів, педагогічних програмних засобів для викладання образотворчого мистецтва.

Для вдосконалення художньо-професійних умінь створювалася така дидактична умова, як *забезпечення системного ускладнювального характеру навчальної діяльності студентів, діагностики й своєчасної корекції її продуктів на базі програмно-апаратних засобів для образотворчого мистецтва*. Унаслідок створено процедури введення, поступового ускладнення й оцінки ефективності системи вправ-клаузур, конструкторів тренінгу художньо-професійних умінь, імітаційно-ігрового моделювання й навчального проектування, а також моделі, що реалізуються засобами комп'ютерних технологій («Опорний зоровий конспект», «Віртуальний музей», «Художньо-педагогічні майстерні», Web-квест); розроблено та апробовано спецкурс «Комп'ютерні технології в образотворчому мистецтві» (54 год.) і спецпрактикум «Мультимедійні технології в образотворчому мистецтві» (54 год.).

Проведений по завершенню дослідно-експериментальної роботи на *контрольно-*

прогностичному етапі кількісний, якісний і статистичний аналіз відобразив тенденцію до позитивних змін у складі, змісті й структурі художньо-професійних умінь студентів експериментальних груп (див. табл. 1 і рис. 2).

Загалом динаміка позитивних змін у експериментальних групах склала 25,4 % за рівнями і в середньому на 0,09 одиниць за типами художньо-професійних умінь, зафіксовано їх пропорційний розвиток, що підтверджено відповідно χ^2 -критерієм Пірсона і t-критерієм Стюдента за найвищим рівнем статистичної значущості.

Таблиця 1

Порівняльні результати дослідно-експериментальної роботи

Критерії / показники, що досліджуються	ЕГ	КГ
Мотиваційний компонент:		
Динаміка компонента	+32,0 %	+12,2 %
Коефіцієнт сформованості	0,07	0,04
χ^2 -критерій Пірсона	114,6	8,62
Гностичний компонент:		
Динаміка компонента	+38,5 %	+15,3 %
Коефіцієнт сформованості	0,13	0,05
χ^2 -критерій Пірсона	342,5	12,44
Діяльнісний компонент:		
Динаміка компонента	+23,1 %	+1,5 %
Коефіцієнт сформованості	0,09	0,02
χ^2 -критерій Пірсона	157,88	4,54
Творчо-рефлексивний компонент:		
Динаміка компонента	+20,1 %	+4,6 %
Коефіцієнт сформованості	0,07	0,02
χ^2 -критерій Пірсона	157,88	8,53
Рівень сформованості:	25,4 %	9,1 %
Початковий	-16,9 %	-8,4 %
Середній	-8,5 %	+0,7 %
Достатній	+16,2 %	+5,8 %
Високий	+9,2 %	+0,04 %
Коефіцієнт сформованості	0,09	0,04
χ^2 -критерій Пірсона	122,6	7,40

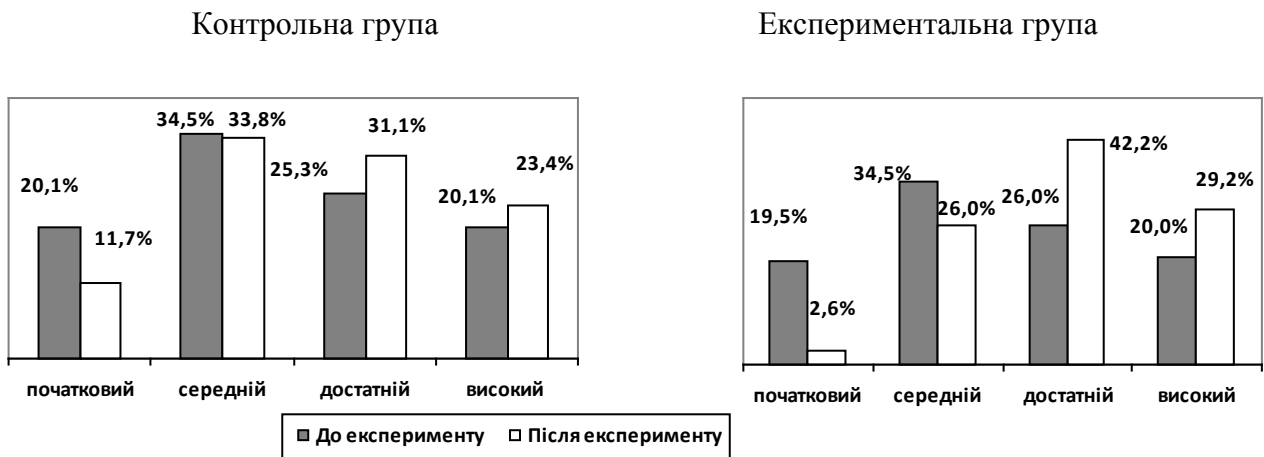

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості художньо-професійних умінь студентів за результатами експерименту

З'ясовано також підвищення ефективності в застосуванні майбутніми вчителями образотворчого мистецтва комп'ютерних технологій під час вирішення художньо-професійних завдань. У контрольних групах суттєвих змін не сталося.

Отримані в процесі дослідження результати підтверджують висунуту гіпотезу й дають змогу зробити такі **висновки**:

1. Художньо-професійні вміння визначено окремим феноменом, особистісним новоутворенням і підструктурою художньо-педагогічної діяльності й компетентності суб'єкта; творчими вміннями другого рівня, які не зводяться до здібностей, знань і навичок учителя образотворчого мистецтва. У структурі особистості такі вміння є підвидом професійно-педагогічних умінь, які належать до групи спеціально-професійних умінь, виходять із природи викладання образотворчого мистецтва та необхідні для повноцінного здійснення всебічного навчання і виховання учнів його засобами. Художньо-професійні вміння в широкому значенні є такими інтелектуально-діяльними новоутвореннями, у яких відображається сформована здатність суб'єкта до передачі досвіду художнього бачення підростаючому поколінню конкретними образотворчими техніками з високою якістю, зі знанням справи, компетентно, безпомилково й ефективно. У вузькому значенні це складна система розумових і практичних дій, необхідних учителю образотворчого мистецтва для цілеспрямованої регуляції художньо-професійної діяльності за допомогою наявних в нього знань та навичок.

Зміст художньо-професійних умінь складає інтегрована єдність педагогічних, художніх і методичних знань, навичок і умінь; система аналітико-синтетичної, організаційно-управлінської, конструктивно-проектувальної, комунікативно-інформаційної й художньо-естетичної різновидів художньо-професійної діяльності, що використовуються вчителем комплексно для вирішення певних педагогічних проблем засобами образотворчого мистецтва. Компонентним складом художньо-професійних умінь є мотиваційний, гностичний, діяльнісний і творчо-рефлексивний

компоненти. Відповідними до компонентів критеріями сформованості художньо-професійних умінь студентів є мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-продуктивний.

2. Виявлено дидактичні можливості і підтверджено доцільність комп'ютерних технологій у формуванні художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Такі технології представлено як дидактичні системи форм організації навчальних занять, методів і засобів навчання, що виходять із заданих навчальних цілей, базуються на фундаменті певного змісту, передбачають використання адекватних способів представлення і засвоєння різних видів художньо-професійних знань і вмінь за умови використання комп'ютерної техніки й комунікаційних технологій у поєднанні з навчально-методичним, нормативно-технічним та організаційно-інструктивним забезпеченням. Виокремлено два аспекти їх застосування в навчальному процесі: 1) як дидактичних технологій, побудованих на базі програмно-апаратних засобів і мережових та віртуальних середовищ для образотворчої діяльності; 2) як технологій застосування ТЗН на базі комп'ютера і власне як мультимедійних технологій.

3. Виявлено й обґрунтовано сукупність дидактичних умов формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій як спеціально змодельованих (сконструйованих) навчальних процедур, а саме: 1) засвоєння студентами художньо-графічних еталонів і дидактичних моделей професійної діяльності засобами мультимедіа; 2) інтеграція педагогічного, методичного й художнього аспектів художньо-професійної діяльності при комплексному застосуванні традиційних і інформаційних дидактичних технологій; 3) забезпечення системного ускладнювального характеру навчальної діяльності студентів, діагностики й своєчасної корекції її продуктів на базі програмно-апаратних засобів для образотворчого мистецтва.

Ефективність реалізації дидактичних умов забезпечує структурно-змістова модель формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій – схематична й структурована презентація системи роботи, що характеризує сукупність ідей, принципів, підходів, логіку, етапи, процедури, формувальні та критеріально-оцінювальні засоби, ілюструє зв'язки й взаємозалежності між ними.

4. Розроблено програму дослідно-експериментальної роботи, яка ґрунтувалася на поетапній реалізації структурно-змістової моделі формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій відповідно до розроблених дидактичних умов і доведено її результативність. Упровадження моделі під час організаційно-методичного, формувального й контрольно-прогностичного етапів дослідно-експериментальної роботи, відповідно до цілей базових і варіативних навчальних дисциплін підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, зумовило: змістове наповнення, конкретизацію й корекцію

структурних блоків моделі – теоретико-методологічного, змістово-діяльнісного й критеріально-оцінювального; модульне структурування навчального матеріалу на ціле-мотиваційний, когнітивно-операційний і контрольньо-результативний модулі з огляду на логіку формування художньо-професійних умінь; розробку та апробацію художньо-графічних еталонів і дидактичних моделей художньо-професійної діяльності, процедур діагностики і корекції рівня сформованості досліджуваних умінь за визначеними критеріями при комплексному використанні комп'ютерних технологій і традиційних методів художньо-професійної освіти.

Проведений по завершенню дослідно-експериментальної роботи кількісний, якісний і статистичний аналіз відобразив тенденцію до позитивних змін у складі, змісті й структурі художньо-професійних умінь студентів експериментальних груп. За результатами експерименту на 9,2 % стало більше студентів з показником високого рівня сформованості вмінь, на 16,2 % – із показником достатнього рівня, на 25,4 % зменшилася кількість студентів із показниками середнього й початкового рівнів. Найбільшої розвиненості здобули гностичний (на 38,5 %) і мотиваційно-ціннісний (на 32 %) компоненти вмінь. Для контрольної групи встановлено, що отримані зміни носять випадковий характер і пов'язані з загальним розвитком особистості студентів, стихійним формуванням художньо-професійної діяльності майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Подальшої розробки потребують механізми моніторингу навчальної діяльності студентів із використанням комп'ютерних технологій, їх імплікації до всіх форм організації навчального процесу на художньо-графічних факультетах, проблема художньо-педагогічної творчості за допомогою комп'ютера, формування художньо-професійних умінь в аспекті розвитку культури особистості.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВІДОБРАЖЕНО В ПУБЛІКАЦІЯХ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Марченко А. А. Теоретико-методологічні засади формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва / А. А. Марченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. праць. – Вип. 8 (18). – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. – С. 9-12.

2. Марченко А. А. Комп'ютерні технології як інноваційні засоби удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців з образотворчого мистецтва / А. А. Марченко // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. – Вип. 25. – С. 248-254.

3. Марченко А. А. Особливості застосування новітніх інформаційних технологій в

освітньому процесі вищої школи / А. А. Марченко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2009. – Вип. 18. – С. 134-138.

4. Марченко А. А. Шляхи реалізації професіограми вчителя образотворчого мистецтва в контексті вищої освіти / А. А. Марченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 40. – Ч. 2. – С. 239-244.

5. Марченко А. А. Історичний аспект використання комп'ютерних технологій в освітньому процесі / А. А. Марченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія: зб. статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2013. – Вип. 41. – Ч. 4. – С. 143-147.

6. Марченко А. А. Проблемы информатизации профессионального образования высшей педагогической школы / А. А. Марченко // Образование через всю жизнь: непрерывное образование в интересах устойчивого развития: материалы 11-й междунар. конф.: в 2 ч. – СПб.: ЛГУ им. А. С. Пушкина, 2013. – Вып. 11. – Ч. II. – С. 76-77.

7. Марченко А. А. Содержание и структура средств диагностики качества высшего образования специалистов художественных отделений / А. А. Марченко // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest: Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe, 2014. – Vol. 19. – P. 72-75.

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Марченко А. Система роботи з формування художньо-творчих умінь майбутніх учителів засобами комп'ютерних технологій: навчально-методичний посібник / Аліна Марченко. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2014. – 80 с.

9. Робоча програма навчальної дисципліни «Комп'ютерні технології в образотворчому мистецтві» за вимогами кредитно-модульної системи з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» зі спеціальності 7.02020501 «Образотворче мистецтво» / Укл. А. А. Марченко. – Кривий Ріг: КДПУ, 2010. – 15 с.

10. Робоча програма навчальної дисципліни «Мультимедійний дизайн» за вимогами кредитно-модульної системи освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» зі спеціальності 7.02020501 «Образотворче мистецтво» / Укл. А. А. Марченко. – Кривий Ріг: КДПУ, 2014. – 12 с.

11. Робоча програма навчальної дисципліни «Практикум в комп'ютерному класі» за вимогами кредитно-модульної системи з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» зі спеціальності 7.02020501 «Образотворче мистецтво» / Укл. А. А. Марченко. – Кривий Ріг: КДПУ, 2010. – 16 с.

12. Робоча програма навчальної дисципліни «Практикум в комп'ютерному класі» за вимогами кредитно-модульної системи з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» зі спеціальності 8.02020501 «Образотворче мистецтво» / Укл. А. А. Марченко. – Кривий

Ріг : КДПУ, 2010. – 17 с.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати

13. Марченко А. А. Науково-теоретичні основи формування творчого мислення у дизайнерів / А. А. Марченко // Мистецько-педагогічна освіта: Проблеми та перспективи : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2005. – № 13. – С. 148-152.

14. Марченко А. А. Застосування комп'ютерних технологій у викладанні мистецьких дисциплін / А. А. Марченко // Мистецько-педагогічна освіта (Теорія, методи, технології) : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2006. – № 16. – С. 300-306.

15. Марченко А. А. Використання сучасних інформаційних технологій як засобу вдосконалення формування професійної компетентності художника-педагога / А. А. Марченко // Мистецько-педагогічна освіта : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2007. – № 18. – С. 272-278.

16. Марченко А. А. Проблема формування художньо-професійних умінь у процесі підготовки вчителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах / А. А. Марченко // Мистецька освіта в Україні (теорія, методи, технології) : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : КДПУ, 2009. – Вип. 26. – С. 231-235.

17. Марченко А. А. Теоретичні та практичні аспекти формування художньо-професійних умінь у студентів художніх спеціальностей, з залученням в освітній процес нових комп'ютерних технологій / А. А. Марченко // Мистецтво в реаліях сучасної освіти : зб. наук. праць. – Полтава, 2010. – С. 179-186.

18. Марченко А. А. Професійна підготовка майбутніх учителів мистецьких дисциплін в контексті сучасних інформаційних процесів / А. А. Марченко // Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 20 жовтня 2011 р.). – Умань : ПП Жовтий О.О., 2011. – С. 110-113.

19. Марченко А. А. Модернізація мистецької освіти вищої школи шляхом комп'ютеризації навчального процесу / А. А. Марченко // Сталий розвиток промисловості та суспільства : Матеріали міжн. наук.-техн. конф. (Кривий Ріг, 22 – 25 травня 2013 р.). – Кривий Ріг : Копіювальний центр КПІ ДВНЗ «КНУ», 2013. – Том 2. – С. 339-341.

20. Марченко А. А. Особливості використання комп'ютерної графіки при вивченні дисциплін художнього циклу / А. А. Марченко // Наукова дискусія: теорія, практика, інновації : Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 28-29 березня 2013 р.). – К., 2013. – С. 67-69.

21. Марченко А. А. Дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій / А. А. Марченко // Матеріали Міжн. наук. конф. «Імплементація сучасних технологій навчання у навчальний процес»

(Київ, 17-18 березня 2015 р.). – К. : НУХТ, 2015. – С. 198-204.

АНОТАЦІЇ

Марченко А. А. Дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2015.

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми, обґрунтовано та експериментально перевірено дидактичні умови формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами комп'ютерних технологій: 1) засвоєння студентами художньо-графічних еталонів і дидактичних моделей професійної діяльності засобами мультимедіа; 2) інтеграція педагогічного, методичного й художнього аспектів художньо-професійної діяльності при комплексному застосуванні традиційних і інформаційних дидактичних технологій; 3) забезпечення системного ускладнювального характеру навчальної діяльності студентів, діагностики й своєчасної корекції її продуктів на базі програмно-апаратних засобів для образотворчого мистецтва.

Результатом дослідження є створення оригінального підходу до формування художньо-професійних умінь майбутніх учителів образотворчого мистецтва з урахуванням їх уточненої структури, змісту, критеріальних характеристик, дидактичних можливостей комп'ютерних технологій, дидактичних умов і положень структурно-змістової моделі.

Ключові слова: художньо-професійні вміння, художньо-професійна діяльність, комп'ютерні технології, образотворче мистецтво, дидактичні умови.

Марченко А. А. Дидактические условия формирования художественно-профессиональных умений будущих учителей изобразительного искусства средствами компьютерных технологий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.09 – теория обучения. – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2015.

В диссертации исследуется проблема формирования художественно-профессиональных умений будущих учителей изобразительного искусства средствами компьютерных технологий. Художественно-профессиональные умения рассматриваются как отдельный феномен, личностное новообразование и подструктура художественно-педагогической деятельности субъекта, как

подвид профессионально-педагогических умений, принадлежащих к группе специально-профессиональных умений; как такие умения, которые необходимы для полноценного осуществления всестороннего обучения и воспитания учащихся средствами изобразительного искусства. В работе выделен покомпонентный состав, обоснованы критерии и описаны уровни сформированности художественно-профессиональных умений будущих учителей изобразительного искусства.

Выявлены сущность и содержание процесса формирования художественно-профессиональных умений студентов, его особенности при применении компьютерных технологий. Компьютерные технологии представлены как дидактические системы форм организации учебных занятий, методов и средств обучения, которые выходят из заданных учебных целей, базируются на фундаменте определенного содержания, предусматривают использование адекватных способов представления и усвоения различных видов художественно-профессиональных знаний и умений при использовании компьютерной техники и коммуникационных технологий в сочетании с учебно-методическим, нормативно-техническим и организационно-инструктивным обеспечением. Выделены два аспекта применения компьютерных технологий: как дидактических технологий и как технологий применения ТСО на базе компьютера и собственно технологии мультимедиа.

Выявлены и обоснованы дидактические условия формирования художественно-профессиональных умений будущих учителей изобразительного искусства средствами компьютерных технологий, а именно: 1) усвоение студентами художественно-графических эталонов и дидактических моделей профессиональной деятельности; 2) интеграция педагогического, методического и художественного аспектов художественно-профессиональной деятельности при комплексном применении традиционных и информационных дидактических технологий; 3) обеспечение системного усложняющегося характера учебной деятельности студентов, диагностики и своевременной коррекции ее продуктов на базе программно-аппаратных средств для изобразительного искусства.

Созданию в учебном процессе системы дидактических условий содействует структурно-содержательная модель – схематическая и структурированная презентация системы работы по формированию исследуемого феномена, характеризующаяся совокупностью идей, принципов, подходов, средств, логики, этапов, процедур и формирующих средств, связью и взаимозависимостью между ними. Модель состоит из элементов, структурированных в теоретико-методологический, операционно-деятельностный и критериально-результативный блоки и целе-мотивационный, когнитивно-операционный, контрольно-результативный модули.

В процессе исследования разработана программа опытно-экспериментальной работы, которая основывается на поэтапной реализации структурно-содержательной модели при

поддержке разработанных дидактических условий и доказана ее результативность. По результатам разработаны методическое и дидактическое обеспечение процесса формирования художественно-профессиональных умений у будущих учителей изобразительного искусства, в том числе спецкурс «Компьютерные технологии в изобразительном искусстве» и спецпрактикум «Мультимедийные технологии в изобразительном искусстве».

Результаты исследования могут быть использованы в практике работы на художественно-графических факультетах педагогических ВУЗов, в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: художественно-профессиональные умения, художественно-профессиональная деятельность, компьютерные технологии, изобразительное искусство, дидактические условия.

Marchenko A. A. The didactic conditions of artistic and professional skills formation of future fine arts teachers by means of computer technology. – On the right of manuscript.

Thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Sciences, specialty 13.00.09 – Theory of Education. – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ministry of Education and Science of Ukraine, 2015.

In the dissertation is carried out theoretical analysis of problems, substantiated and experimentally tested didactic conditions of formation of artistic and professional skills of the future fine arts teachers by means of computer technology: 1) mastering by students of artistic and graphic standards and didactic models of professional activities by means of multimedia tools; 2) the integration of pedagogical, methodical, and artistic aspects of artistic and professional activity at the complex application of traditional didactic and information technologies; 3) ensuring of system growing complexity character of educational activity of students, diagnosis and timely correction of its products based on software and hardware means for the fine arts.

The result of the research is to create an original approach to formation of artistic and professional skills of the future fine arts teachers, in accordance with their specified structure, content, criterial characteristics, didactic possibilities of computer technologies, didactic conditions of the structural-content model.

Key words: artistic and professional skills, artistic and professional activity, computer technologies, fine arts, didactic conditions.

Підписано до друку 18.05.2015 р.
Формат 60x84/16.
Папір друк. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Зам. № 05/15/2-10

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"
46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,
Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.